

#ZWARTMANIFEST

HOE ZWARTE OUDERS ANTIRACISTISCH OPVOEDEN

ESSAY JILLIAN EMANUELS

ZWART MANIFEST
'OP WEG NAAR ZWARTE EMANCIPATIE'

www.zwartmanifest.nl

ZWART MANIFEST – OP WEG NAAR ZWARTE EMANCIPATIE

In juni 2020 gingen meer dan 50.000 mensen de straat op in alle provincies van Nederland tijdens de #BlackLivesMatter protesten. De afgelopen tien jaar is er met de anti-zwarte piet beweging een beweging ontstaan die een vuist heeft gemaakt tegen institutioneel en anti-zwart racisme. Het besef groeit dat ook Nederland worstelt met zijn eigen erfenis van het koloniale verleden en dat dit aangepakt moet worden.

HET ZWART MANIFEST

Vanuit deze beweging is het Zwart Manifest ontstaan: een 'levend document' met concrete adviezen en eisen van en voor Zwarte gemeenschappen over het aanpakken van racisme en ongelijkheid in verschillende sectoren zoals het onderwijs, de arbeidsmarkt en kunst en cultuur.

Lees het via: www.zwartmanifest.nl.

De strijd om diepgewortelde structuren van ongelijkheid te doorbreken is een veelzijdige strijd en strekt zich uit tot alle terreinen van het maatschappelijk leven. Hoe kunnen we diepgewortelde structuren van ongelijkheid doorbreken? Wat is de rol van kunstenaars, creatievelingen en schrijvers om verandering teweeg te brengen? Hoe kunnen we samen de beweging in gang houden om het Zwart Manifest te manifesteren?

Het manifesteren van het manifest

Kunstenaars Chimira Obiefule, Rossel Chaslie en het duo Jonathan Hoost en Youandi hebben op een creatieve manier uiting gegeven aan het manifest. Schrijvers Akú Anan, Bart Krieger, Jillian Emanuels, Mungayende Helene Christelle, Phaedra Haringsma, Princess Attia & Sherilyn Deen schreven vanuit verschillende perspectieven over Zwarte gemeenschappen in Nederland. Het ruimtelijk ontwerp is gemaakt door Setareh Noorani en Jelmer Teunissen.

De expositie is het resultaat van de open call 'Manifesting Systemic Change Through Creative Waves', georganiseerd door Nederland Wordt Beter, New Urban Collective/The Black Archives en Black Queer & Trans Resistance NL in samenwerking met BAK, basis voor actuele kunst, Utrecht.

HOE ZWARTE OUDERS ANTIRACISTISCH OPVOEDEN

“Zwarte ouders hoeven niet antiracistisch op te voeden, want we kunnen niet racistisch zijn.”

Ik las het bovenstaande citaat in een Facebook-groep met Zwarte moeders. Het was een reactie op een bericht van mij over antiracistisch opvoeden. Als pedagoog maak ik mij hard voor meer bewustwording rondom racisme en antiracistisch opvoeden. Het doel hiervan is om ouders te leren hoe ze effectieve gesprekken kunnen voeren over racisme en hun kinderen bewust kunnen maken van wat racisme is.

Het idee van de moeder, dat Zwarte mensen niet racistisch kunnen zijn, is niet heel vreemd. We leven in een systeem dat witte mensen voordelen geeft en mensen van kleur in meer of mindere mate onderdrukt. De voordelen voor witte mensen zijn onder andere dat zij geen last ondervinden van racisme, want hoewel wij Zwarte mensen bevooroordeeld kunnen zijn, hebben wij geen mondiale of landelijke machtspositie, zoals witte mensen als groep dat doen. Oftewel, we kunnen nare opmerkingen maken, maar we hebben niet de positie om witte mensen als groep te onderdrukken, daar hebben we onvoldoende macht voor. In Nederland is het voor mensen met een migrantenachtergrond bewezen moeilijker aan een baan te komen. Dat kunnen we als mensen met een migrantenachtergrond niet omdraaien; wij kunnen de groep witte mensen niet verhinderen om een baan te vinden. Daarom stellen veel Zwarte mensen dat wij niet racistisch kunnen zijn. Betekent dat dan automatisch echter ook dat wij ook niet antiracistisch hoeven te zijn? En hoeven we dan niet aan de slag met een antiracistische opvoeding van onze kinderen?

Juist omdat wij zoveel te maken hebben met racisme, is het belangrijk dat wij gesprekken voeren met onze kinderen over racisme.

Zo is uit Nederlands onderzoek gebleken dat studenten en scholieren last hebben van discriminatie en racisme door zowel klasgenoten als docenten. Ook stapelen studenten met een migrantenachtergrond aanzienlijk vaker dan hun witte klasgenoten. **Denken dat dit aan intelligentie ligt van een hele groep, is de essentie van racisme.**

Weten dat het aan structuren ligt, is de essentie van antiracisme. Wie een blik werpt op Facebook-groepen waarin voornamelijk mensen van kleur hun ervaringen delen, ziet dat de micro-agressies altijd en overal opduiken, van de leerkracht en winkelmedewerker tot de arts en makelaar. Ook het rapport over racisme bij de Belastingdienst liet zien dat overduidelijk sprake was van institutioneel anti-Zwart racisme toen in officiële rapportages geschreven werd over 'Zwartjes' en 'een nest Antillianen'. Toen ik het in een verslag voor mijn bachelor had over witte leerkrachten, werd dit zowel door autocorrectie als door de docent aangepast naar 'blanke' leerkrachten. Wij, Zwarte mensen, zijn ervaringsdeskundigen wat betreft racisme, of we ons er nou bewust van zijn of niet. Daarom stel ik dat het juist belangrijk is om aan de slag te gaan met antiracistisch opvoeden. Dit leert kinderen dat racisme bespreken en racisme ervaren geen taboe is, maar dat het juist besproken mag worden.

Het doel van antiracistisch opvoeden is dat jij jouw kind opvoedt met de wetenschap dat interpersoonlijk racisme en antiracisme keuzes zijn. Dat jij jouw kind leert wat vooroordelen zijn en hoe deze jouw gedrag en die van andere mensen beïnvloeden. Antiracistisch opvoeden gaat over het herkennen van – en reageren op – micro-agressies. Het gaat over praten over terminologie: welke woorden zeg je wel en welke niet meer, omdat het bijvoorbeeld kwetsend is of ouderwets, of niet gekozen is door de groep mensen waar je het over hebt, maar opgelegd? Dat je naast het bespreken van het hedendaags racisme de link legt met het Europees slavernijverleden. Het gevolg hiervan is dat je kind weet wat racisme is, zich er tegen kan uitspreken en zich ervan bewust is dat het de keuze heeft om zich er actief tegen te verzetten.

Antiracistisch opvoeden is dus wel degelijk belangrijk, ook voor ons als Zwarte ouders.

Per sociaal-maatschappelijke groep wordt bij antiracistisch opvoeden onderscheid gemaakt in wat kinderen moeten leren. Zo hebben witte kinderen veel te leren over wit privilege en hoe dit eruitziet. Voor hen is het een doel om een bondgenoot te worden en te weten wat dit inhoudt. **Voor Zwarte kinderen gaat antiracisme over overleven in een maatschappij waar racisme over het algemeen onbesproken blijft en gezien wordt als iets van slechte mensen en niet van de leerkracht of ouder van een vriend.** Ook gaat het over weten hoe je voor jezelf zorgt in een maatschappij waar racisme als gevolg van goede intenties volgens algemene retoriek minder erg is dan bewust racisme. 'Want ik bedoel het toch goed', zegt men die zojuist iets racistisch gezegd heeft, een klassieke gaslightingtechniek waardoor jij aan jouw interpretatie van de situatie gaat twifelen, in plaats van dat de ander aan zijn eigen racisme gaat twifelen. Voor Zwarte kinderen gaat het ook over hoe je je uitspreekt en hoe je je energie bewaakt. Is het bijvoorbeeld wel jouw taak om iedereen uit te leggen wat racisme is en wat het met je doet? Het gaat om weten wat het gevolg is van leven in die maatschappij, bijvoorbeeld geïnternaliseerde onderdrukking, weten wat colorism is en hoe dit subtiel verweven zit in muziek, denkwijzen en opmerkingen van mensen. Zo zong artiest Frenna in 2016, trots: "Ik ruil mijn dark skin in voor een Barbie". Met je kind bespreken wat deze zin betekent en bespreken waarom 'Barbie', als synoniem voor een onhaalbaar schoonheidsideaal, als tegenstelling gebruikt wordt voor een donkere vrouw ('dark skin'), is ook antiracistisch opvoeden. Hoe leer je je kind om kritisch te zijn op dit soort uitspraken van rolmodellen zoals Frenna?

Ik krijg regelmatig berichten en hulpverzoeken van ouders waarvan de Zwarte kinderen uitgesproken hebben liever 'niet meer bruin te willen zijn' of 'ik wil liever glad haar hebben'. Het is hartverscheurend om dit als ouder van je kind te horen te krijgen en is vanuit mijn praktijk geen zeldzaamheid. Daarom vind ik het ook voor ons als Zwarte ouders een noodzaak om antiracistisch op te voeden. Sommige onderdelen van antiracistisch opvoeden worden al gedaan: praten over het koloniaal verleden, racisme in de maatschappij en trots leren zijn op de eigen cultuur. Echter, denk ook aan bewust aan de slag met het bespreken van thema's als zelfzorg en veerkracht.

#ZWARTMANIFEST

Dat Zwarte kinderen racisme zullen meemaken, is wat mij betreft een feit, maar of je kind deze situaties aan zichzelf of zijn eigen gedrag wijt, valt en staat met de mate van bewust antiracistisch opvoeden. Hoe je kind deze situaties relateert aan de kennis die het voorhanden heeft, beïnvloedt hoe je kind over zichzelf en andere Zwarte mensen denkt.

Ik pleit dus voor antiracistisch opvoeden, ook voor ons als Zwarte ouders, omdat racisme meer is dan een individuele ervaring. Hoewel wij Zwarte mensen ervaringsdeskundigen zijn wat betreft racisme, betekent het niet dat onze kinderen diezelfde ervaringen zullen meemaken. De maatschappij verandert en met de Kick Out Zwarte Piet-demonstraties en Black Lives Matter-demonstraties is een golf van bewustwording in gang gezet. Hoewel we er nog niet zijn, zijn op verschillende plekken mensen actiever bezig tegen racisme dan voor deze demonstraties. Ook dankzij initiatieven zoals die van Zetjeln zal er in de toekomst vanuit scholen meer aandacht komen voor discriminatie en racisme. Toch heb ik er wat scholen betreft persoonlijk een hard hoofd in. Ik ben van mening dat wij als ouders de verantwoordelijkheid wat betreft antiracisme niet bij scholen kunnen neerleggen. Zo blijkt ook uit het rapport over 'Ervaren discriminatie II' (2020) dat veel leerlingen met een migrantenachtergrond op basis van hun uiterlijk en afkomst te maken krijgen met 'discriminatie', onderadvisering door leerkrachten, onvriendelijk behandeld worden door docenten en te laag beoordeeld worden. **Niets ten nadele van individuele hardwerkende leerkrachten, maar ook binnen het Nederlands onderwijs werkt het systeem van racisme onder andere in de schoolboeken, thema's en themadagen en alledaagse bezigheden.**

Wat mij betreft leg je de basis van antiracisme dan ook thuis, juist als ervaringsdeskundige. Antiracisme leert kinderen bovendien om voor zichzelf te zorgen. Feit is dat racisme meemaken verschrikkelijk is. Lezen over, bezig zijn met en leren over racisme is allemaal slopend en energievretend. Maar hoe blijf je doorgaan? Hoe houd je je staande? Hoe leg je de focus op rust en geluk, zoals The Nap Ministry predikt, 'Rest is Resistance!'

#ZWARTMANIFEST

Eerlijk gezegd worstel zelfs ik als antiracistisch-opvoeden-expert hier op bepaalde momenten nog mee. Op een gegeven moment heb ik voor mijzelf besloten om niet meer het leeuwenhol in te stappen en mij te richten op mensen die antiracisme al belangrijk vinden en willen leren hoe het moet, in plaats van dat ik hen nog moet overtuigen van het belang van antiracisme. Racisme ervaren en pogen op te lossen is te veel voor één persoon en het is ook niet de verantwoordelijkheid van Zwarte mensen. Dit is echter zo'n belangrijke les geweest in mijn leven en die moeten wij onze kinderen van jongs af aan meegeven, wat mij betreft. Het gaat om een stukje zelfbehoud en zelfliefde als je deze keuze voor jezelf en je kinderen maakt. Als je hier als ouder al voor leeft, is het een ontzettend waardevol voorbeeld dat je je kinderen geeft.

Wellicht dat de moeder in de Facebook-groep waarmee ik dit artikel begon, gedacht heeft dat er de afgelopen jaren toch al veel veranderd is in Nederland. Dat is ook wel zo. Zo zijn bruine poppen steeds beter beschikbaar en diverser.

Beeld: Coloured Goodies

In tegenstelling tot twintig jaar geleden zijn ze ook niet meer bruin geverfde witte poppen. Zo kan ik mij herinneren dat ik voor mijn zevende verjaardag een bruine Baby Born kreeg. Dit was dé pop van de jaren negentig, omdat de pop echt kon plassen, huilen en levensgroot was. Hoewel ik lichter bruin was dan de pop, was ik blij dat de pop niet beige was.

#ZWARTMANIFEST

Ik kan mij herinneren dat een witte klasgenoot het maar raar vond dat mijn pop bruin was, want ze vond het 'een rare kleur voor een pop'. Het kon mij echter niet zoveel schelen, want de pop had de huidskleur van mijn tantes en ooms en leek meer op mij dan de beige variant. De afgelopen jaren zijn dergelijke poppen veel beter beschikbaar geworden, onder andere door ondernemers als Ellen Brudet, die startte op de markten in Amsterdam en als een pionier in Europa een winkel opende speciaal voor Zwarte poppen.

Ik aanschouwde hoe we ons hard maakten voor representatie bij de speciaal georganiseerde première van Black Panther (2018) voor kinderen in de bioscoop. Geïnspireerd door initiatieven in Amerika en Engeland organiseerde Glenda van Duivenvoorde een speciale screening in Amsterdam Zuidoost voor met name Zwarte kinderen. Ruim tweehonderd kinderen mochten met donaties vanuit de community deze film bekijken. Het was werkelijk magisch hoezeer de kinderen op gingen in de film. Het doel was meer dan geslaagd. Ik was daar met een groepje jongeren: vijf kinderen van kleur die deel hadden genomen aan een van mijn projecten in het kader van voorbereiding op de middelbare school, persoonlijkheidsontwikkeling en representatie. Na afloop bedankten zij mij veelvuldig voor het meenemen, want dit soort voorbeelden van Zwarte mensen, Ultimate Blackness, Black Intelligence en diversiteit onder Zwarte mensen, verschillende culturen en klederdrachten van Zwarte mensen hadden zij net als ik nog nooit gezien. Het voelde geweldig, als thuiskomen.

Ook als ik om mij heen kijk, zie ik veel aandacht voor representatie, bijvoorbeeld in de vorm van boeken met Zwarte mensen in een positieve hoofdrol. Dit zijn boeken die veelal in eigen beheer worden uitgegeven, denk aan de boeken 'De Zussies' en 'Spiegelbeeld'. Complete boekenwinkels zoals De Bijlmer Bookstore, initiatieven zoals Mini Queens NL die handgemaakte kleding ontwerpt voor Zwarte poppen en hele webshops gericht op het bieden van representatie, zoals Cargo Confetti. We willen dat onze kinderen zichzelf weerspiegeld zien, in al onze glorie en diversiteit.

We willen hen de boodschap geven dat, ondanks dat ze zichzelf niet overal terugzien, wij het belangrijk vinden om de moeite te nemen hen wel zoveel mogelijk kansen te bieden om zichzelf te zien.

Echter, hoewel representatie belangrijk is, is er een aantal dingen dat je kind niet leert door middel van representatie. Representatie leert je kind niet om zich voor te bereiden op het racisme dat het zal tegenkomen in de maatschappij, het racisme van een buurman, leerkracht, de moeder van een klasgenootje of de Belastingdienst. Ik kan mij nog goed herinneren dat een klasgenootje een opmerking maakte over mijn 'rare haren'. De opmerking, die in essentie ging over waarom haar haren verschilden van mijn haren, stoorde mij niet, maar het feit dat mijn normale haar bestempeld werd als 'raar', dat doet pijn. Hoewel het fijn is dat ik als kind bruine poppen had met normaal haar dat op het mijne leek, hielpen zij mij in dat moment niet om hierop te reageren. Mijn haar was namelijk niet raar; mijn witte klasgenootje bleek gewoon wereldvreemd en koos vanuit onwetendheid voor een opmerking die mij pijn deed. Wat een behoefte heb ik toen gehad om te weten hoe je dan handelt. Dat het niet oké was om haar te slaan, leerde ik pas na het slaan. Het gaf mijn leerkracht genoeg reden om mij te straffen. De leerkracht miste echter het seintje dat ik simpelweg snakte om te leren wat wel de juiste reactie was, want niemand had mij dat ooit geleerd. Als kind dat vaker te maken had met dit soort opmerkingen in een witte omgeving, was slaan inmiddels een methode geworden die opluchtte, een methode die in ieder geval een vorm van pijn toebracht aan degene die mij zo'n pijn had gedaan.

Dat vind ik zo belangrijk aan antiracistisch opvoeden. Natuurlijk zijn bruine poppen belangrijk, want positieve voorbeelden zijn belangrijk. Het gaat echter vooral om gesprekken voeren over racisme en hoe je handelt in situaties van racisme. De enige manier om dat te doen, is om middelen als bruine poppen aan te grijpen en gesprekken te voeren over hoe je bijvoorbeeld reageert als iemand zegt dat je haar raar is. In mijn verhaal was het een leerling, maar het had net zo gemakkelijk een volwassene kunnen zijn.

Dan komen we bij mijn laatste punt. Het is eenvoudig om racisme alleen te zien als iets van buiten onze gemeenschappen. Echter, wij hebben binnen onze gemeenschappen nog een hoop koloniale puin te ruimen. Hoewel mijn dochter op het moment van schrijven pas 2,5 jaar is, heeft zij in dit korte bestaan al aardig wat opmerkingen over haar beige huidskleur gehad. Mijn dochter is aanzienlijk lichter van kleur dan haar vader en ik. Zo werden kort na haar geboorte haar oren en nagelriemen gecontroleerd met de boodschap dat 'ze niet heel donker wordt, gelukkig'. Het feit dat een Zwart familielid zich comfortabel genoeg voelde om dit te zeggen over een baby van kleur, geeft wat mij betreft aan dat we nog heel wat te leren en ont-leren hebben. Want wat als die persoon wel donkerbruine nagelriemen en oren had aange-troffen bij mijn kind? Wat is dan de volgende stap waarmee die persoon communiceert dat er voorwaarden zitten aan 'mens' zijn of 'Zwart' zijn?

Zo sprak ik in mijn tijd dat ik met jongeren werkte met een van mijn jongeren over relaties. Naar aanleiding van een film met Christina Milian vertelde hij later ook zo'n 'wifey' te willen. Mooie krullen, 'light skin' en iets meer 'bille' en 'bobbie'. Toen ik hem vroeg om uit te leggen waarom 'light skin' zo belangrijk is, zag ik dat hij de bui al voelde hangen: "juf, u gaat weer over racisme praten?" Ja, want dat moeten we doen, dat is antiracistisch opvoeden: bespreken dat de hele wereld een voorkeur heeft voor 'light skin' en vragen waarom hij 'light skin' als een soort statusverhogend iets ziet. Hoe kan het dat een kind zo actief ageert tegen een donkerbruine huid, met name een kind dat zelf een donkerbruine huid heeft en ouders heeft met een donkerbruine huid heeft? Er is natuurlijk niets mis met een voorkeur, maar wanneer wijkt een voorkeur af naar racisme? En hoe maak je juist jongeren van kleur die al gereduceerd worden tot hun uiterlijk en afkomst bewust van het feit dat zij dit mechanisme reproduceren?

Naast *colorism* bestaan er ook tussen de verschillende gemeenschappen manieren om elkaar te denigreren, denk aan de termen die voor verschillende groepen Zwarte mensen gebruikt worden, maar ook hoe wordt bepaald of je wel een echte Zwart persoon bent of meer een 'bounty'.

Ik denk dan aan de show van comedian Roué Verveer, waarin hij meende dat de zieke tot slaaf gemaakte mensen naar een bepaald eiland gingen en de gezonde tot slaaf gemaakten naar zijn eigen land van herkomst. Alsof dat is wat we nodig hebben, verdeeldheid in een al gemarginaliseerde groep.

Simpelweg stellen dat wij als Zwarte mensen onze kinderen niet antiracistisch op hoeven te voeden, zoals de moeder in de Facebook-groep, doet onze kinderen dus te kort en bereidt hen niet voor op de realiteit die zij in de maatschappij zullen tegenkomen. Het is wat mij betreft een essentieel onderdeel voor het opgroeien in de huidige Nederlandse maatschappij, de maatschappij die je wil doen geloven dat je een minderheid bent, terwijl je feitelijk tot de mondiale meerderheid behoort. Naast de aanbevelingen in het Zwart Manifest, die toewerken naar structurele veranderingen in onze maatschappij, biedt antiracistisch opvoeden jou als ouder de handvatten en kennis om gesprekken op een juiste manier te voeren met je kind. Dit kan leiden tot effectieve gesprekken die toewerken naar dat doel voor ons als Zwarte mensen, met de focus op veerkracht, zelfzorg en zelfliefde.

Aanbevelingen:

- Begin met het bespreken van de uiterlijke kenmerken van het eigen gezin en de variatie en breid uit naar familieleden.
- Bespreek racisme niet uitsluitend vanuit jouw ervaringen. Gebruik statistieken en onderzoek om het systemische ervan duidelijk te maken.
- Bespreek gevoelens met betrekking tot racistische ervaringen. Elke emotie is geoorloofd. Bespreek middelen die je kinderen kunnen helpen als zij deze gevoelens ervaren naar aanleiding van een racistische ervaring, zoals met iemand praten die zij vertrouwen, zich terugtrekken en bijvoorbeeld je favoriete muziek luisteren.
- Als kinderen aangeven hun huidskleur of haarkleur niet mooi te vinden, stel dan, in plaats van er tegenin te gaan en je kind te vertellen dat het wel mooi is, vragen over waarom zij dat zeggen en waarom zij dat vinden. Wat het met jou doet wanneer zij dit zeggen. Probeer tot de kern te komen. Geef ze de ruimte om zichzelf volledig te uiten.

#ZWARTMANIFEST

- Focus op black joy, zoals ze dat in Amerika noemen. Naast kennis hebben over het slavernijverleden is het net zo belangrijk om te weten dat ons leven niet debet is aan maatschappelijke en politieke discussies. Geef je kind daarom voorbeelden van Zwarte mensen die voor zichzelf kiezen, verschillende dingen doen waar zij gelukkig van worden en met name mensen die stereotypes doorbreken.

Black Joy-programma's voor kinderen

1. Ada Dapper Wetenschapper (Netflix)
2. Motown Magic (Netflix)
3. Bino en Fino (YouTube)
4. Ubongo Kids (YouTube)
5. Kids Black History (YouTube)

Black Joy-boeken voor kinderen

1. Julian is een zeemeermin - Jessica Love
2. Ada Dapper Wetenschapper - Andrea Beaty
3. De zussies - Serenity Hanenberg
4. Spiegelbeeld - Dayenne Schurman
5. Tori - Brian Elstak

Jillian Emanuels

